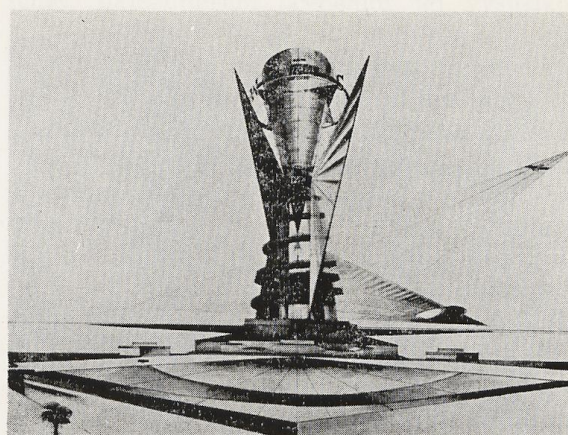

drevené klasicizujúce provizórium z februára 1924; jeho autorom bol takisto Ščusev. Jeho pyramidálna kompozícia z červenej žuly rešpektuje okolie a súčasne pôsobí pateticky, jednoduché kubické tvary ju spájajú s avantgardou. Oproti tomu sovietske súťažné návrhy na Kolumbusov pomník v podobe majáku v San Domingu udivovali odvahou a nápaditosťou, predovšetkým projekty Ščuseva a najmä Melnikova.

Veľkú pozornosť venovala avantgarda projektom nových divadiel (Ladovskij, Melnikov, Vesninovci, Ginzburg). Zasaňovali do nich neraz poprední režiséri. ZSSR sa v týchto časoch stal akýmsi pokusným laboratóriom divadelnej architektúry pre celý svet. Uskutočnil sa z nich len jediný, v Rostove nad Donom.

Okolo roku 1930 prichádza do ZSSR veľa zahraničných architektov: *Le Corbusier*, *André Lurcat*, *Mart Stam*, *Ernst May*, *Bruno Taut*, *Erich Mendelsohn*, *Hans Schmidt*, *Hannes Meier*, z Čiech *Jaromír Krejcar*, zo Slovenska bratia *Weissovci*, z Viedne manželia *Schütte-Lihotzkovci*. Niektorí tam len prednášajú, iní aj projektujú a ostávajú na dlhší čas. Pracujú najmä na územnom pláne Moskvy a na výstavbe Uralu, predovšetkým Magnitogorska. Sú medzi nimi rovnako presvedčení komunisti, ako aj antifašisti vyhnaní z domova, či ľudia hľadajúci v ZSSR za hospodárskej krízy lepšie pracovné možnosti. Prirodzene posilňujú avantgardné krídlo. Ich pôsobenie v ZSSR bolo krátke. Prišli pomôcť prekonať situáciu, do ktorej sa sovietska výstavba v 1. päťročnici dostala pre rozpor medzi prismelými plánmi a realitou obmedzených možností. Kým však aj oni projektujú veľkorysú mestá a sídliská, uznesením VKS (b) z 25. 3. 1931 sa prechádza na tradičnú výstavbu jedno- či dvojpodlažných zrubových domov; na veľkorysú projekty niet materiálu, techniky ani odborníkov. Sny ustupujú skutočnosti a ich autori sa postupne vracajú domov, aby odtiaľ — ako Taut alebo Meier — pod tlakom politických či spoločenských pomerov neraz znova emigrovali. Od Le Corbusiera sa v Moskve zachovala budova Centrosojuzu, jedna z jeho prvých veľkých realizácií, dnes už značne prestavaná. Badať na nej niektoré zásady jeho architektúry, ako ich formuloval aj literárne.

Konstantin Melnikov: Projekt majáku — Kolumbovho pomníka pre San Domingo, 1929. Z knihy J. Kroha—J. Hružá, *Sovětská architektonická avantgarda*. Repro T. Leixnerová

V rokoch 1928–1930 sa v Moskve stavia podľa projektu Ginzburga a *Ignatija Milinisa* (1899–1974) obytný dom-komúna, na ktorom vidno charakteristické znaky jeho architektúry: stojí na stĺpoch, má vtiahnutý železobetónový skelet, obytnú terasu a voľný pôdorys s priebežnými horizontálnymi pásmi okien. Je pravdepodobné, že autori projektu Le Corbusierove názory poznali už pred jeho príchodom.

Kým doteraz sme si všímali zväčša verejné stavby, obráťme sa teraz k bytovej výstavbe. Revolúcia nastolila rovnosť pohlaví, oslobodenie žien od domácich prác a kolektívnu výchovu detí. Trvalá bytová kríza cárskeho režimu, zhoršená ešte vojnovým ničením, sa za revolúcie riešila nasťahovaním robotníctva a nebývajúcich do miest, kde sa byty delili podľa zásady: pre 1 rodinu 1 izba, kuchyňa a príslušenstvo spoločné. V domoch vznikali samosprávne orgány starajúce sa o kolektívne zariadenia — hromadné kuchyne, jedálne, detské jasle a pod. — ktoré, ak sa nedali zriadiť v doterajšom dome, sa pristavovali. Domy-komúny tak vznikali ešte prv než sa utvoril ich stavebný typ.

Problém, ktorý musela riešiť nová výstavba, bolo stanovenie hranice medzi súkromím a zospoločenšením života. Prvý revolučný roz-